

УДК 378.011.3-051:159.9.072
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1255928>

ВАЛЕНТИНА ЦИНА

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3512-1641>
(Полтава)

ДІАГНОСТИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЗРІЛОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

У статті розглядаються теоретичні та технологічні засади обґрунтування та експериментальна перевірка цілісної системи педагогічних технологій діагностування психологічної зрілості майбутніх учителів. Для цього використано комплекс емпіричних методів, показники та критерії розвитку психологічної зрілості майбутніх учителів. Поетапне діагностування рівнів психологічної зрілості майбутніх педагогів виявило нестійке зростання якісних рівнів (відмінний, дуже добрий, добрий) її сформованості на всіх етапах професійної підготовки. Результати дослідження засвідчили низький ранг усвідомлення сучасним суспільством і студентством значення розвитку психологічної зрілості для діяльності учителів, що потребує концептуального коригування та відповідної організації професійної підготовки за спеціально підібраними педагогічними технологіями.

Ключові слова: психологічна зрілість, діагностика, експеримент, ранжування, кореляція.

Постановка проблеми. Зміни ролі людини у сучасному світі, бачення ідеалу освіченості людини та висування нових вимог до якості людського капіталу зумовлює, згідно з Галузевою концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти, необхідність постійного вдосконалення системи підготовки педагогічних працівників [3]. Ефективність вирішення вчителем професійних завдань визначається рівнем неперервної педагогічної освіти – прогностичної за своєю сутністю та здатної гнучко реагувати на суспільні зміни.

Провідне значення в особистісно-професійному розвитку педагога має етап професійної підготовки у закладі вищої педагогічної освіти (далі – ЗВО), де відбувається формування індивідуальних суб'єктивних переживань щодо задоволеності якістю освітньої діяльності у поєднанні зі становленням ціннісних орієнтацій у ставленні до освітньо-професійного середовища. Тривалий період онтогенезу особистісно-професійного розвитку майбутніх учителів в освітньому просторі педагогічного вишу зумовлюється інтегрованими вимогами та особливостями вияву компонентів, які складають структуру особистісно-професійної зрілості.

Збереження та підтримка багатоаспектного феномену особистісно-професійного розвитку забезпечується здатністю майбутніх учителів до психологічної близькості з іншими людьми, що включає такі особистісні якості як доброзичливість до людей, емпатію, вміння слухати, потребу в духовній близькості з іншими людьми, тобто їхньою психологічною зрілістю [5;6; 12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У багатьох науково-педагогічних працях розглядають питання зрілості особистості (Б. Ананьєв, Л. Анциферова, Ю. Бардін, О. Ганжа, Т. Гусєва, В. Радул, О. Штепа), професійної зрілості (Б. Ананьєв, О. Андрієнко, О. Бодальов, А. Деркач, М. Ємельянова, М. Котик, С. Кривих, Ю. Кузнецов, А. Маркова, Е. Мюрк, С. Наумкіна, М. Подимов, А. Реан, Т. Страва, Дж. Сюпер, Т. Хмурина, Г. Яворська та ін.). Водночас питання на рівні універсальної наукової та дієвої системи розвитку психологічної зрілості майбутнього вчителя досі залишалося відкритим.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень, якості професійної підготовки майбутніх учителів у педагогічних вишах дозволили виявити суперечності між суспільною потребою розвитку психологічної зрілості майбутніх педагогів та недостатнім вивченням у психолого-педагогічній науці теоретико-методичних основ становлення цього процесу, відсутністю ефективних і доступних для масової професійно-педагогічної освіти засобів діагностики її складових.

Мета статті – на основі цілісного наукового аналізу розробити теоретичні та технологічні засади дослідження, обґрунтувати й експериментально перевірити цілісну систему педагогічних технологій діагностування психологічної зрілості майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення поставленої мети на різних етапах наукового пошуку використано комплекс таких взаємопов'язаних та адекватних меті й завданням дослідження емпіричних методів – спостереження, вивчення педагогічної практики, констатувальний експеримент та кореляційний аналіз його результатів з метою встановлення рівнів розвитку психологічної зрілості майбутнього вчителя.

Розгляд сутності психологічної зрілості потребує звернення до ключового для нашого дослідження поняття *зрілості*, яке розкривається в психолого-педагогічній літературі як акмеологічний феномен, що виявляє її види й особливості, які повинні бути розвинуті у людині на різних її життєвих етапах для досягнення акме – стану особистості, що характеризується досягненням найвищих показників у діяльності та творчості [9; 13].

У сучасних наукових підходах поняття «зрілість» розглядається двояко: як результат певного вікового періоду розвитку людини або як оцінка її стану у вигляді набутих незалежно від віку властивостей і якостей [1; 4]. Схожим є визначення поняття «зрілість» у природничих науках [2], де її пов'язують із фазами життя людини та у демографії, де зрілість розглядається як один з етапів життя людини [11]. У педагогіці поняття «зрілість» визначається як ступінь самовизначення молодого покоління [7].

Аналіз наукових досліджень особистісної зрілості та нормативно-правових документів в галузі освіти створює підґрунтя для визначення цього феномена як тривалого періоду онтогенезу, зумовленого інтегративними вимогами й особливостями вияву на оптимальному рівні компонентів, які складають сферу життєдіяльності особистості. Контент-аналіз досліджень структури особистісної зрілості дає змогу диференціювати загальні компоненти *психологічної зрілості* за такими ознаками, що характеризують людину: позитивне мислення, емоції, цілепокладання, психічна автономія, перевага раціонального над емоційним, розсудливість та емоційна врівноваженість, синергетичність та автономність, наявність власної життєвої філософії (рис. 1).

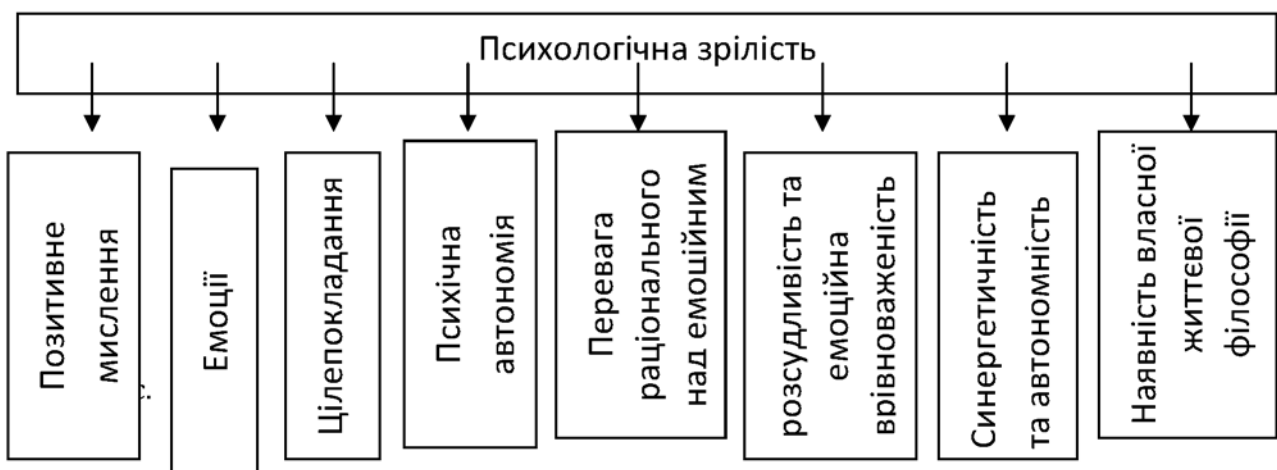

Рис. 1. Компонентний склад психологічної зрілості

Процес розвитку психологічної зрілості є ступеневим і безперервним процесом, який відбувається впродовж усієї навчальної, професійно-педагогічної та життєвої діяльності особистості вчителя. Цей процес відбувається у двох вимірах: у освітньому просторі навчальних закладів під контролем освітньо-професійних норм і вимог та в освітньому середовищі соціального оточення особистості, де майбутньому вчителю доводиться торкатися виявів життєдіяльності соціуму, які можуть не відповідати нормам та правилам досягнення очікуваних позитивних результатів особистісно-професійного розвитку.

Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року вказується на недосконалість системи національного моніторингу, оцінювання якості освіти та визначено одним із основних завдань - підвищення якісного рівня освіти, спрямоване на розвиток особис-

тості як необхідної умови сталого демократичного розвитку суспільства [15]. Визначення якості професійної підготовки майбутніх учителів за критеріями, показниками та рівнями їх особистісно-професійного розвитку дає змогу характеризувати її ефективність за станом особистісно-професійної зрілості студентів.

Упродовж тривалого часу визнається, що найефективнішим способом діагностування особистісно-професійного розвитку особистості є контент-аналіз документів і продуктів професійної діяльності. Цей метод дає змогу скласти узагальнені особистісно-професійні характеристики окремих осіб за частотою їх вияву. Метод контент-аналізу відповідає положенням гуманістичної педагогіки та є цілком придатним для діагностики процесів особистісно-професійного розвитку майбутніх учителів. Це був один із провідних методів у дослідженнях Г. Олпорта, а К. Роджерс вбачав розуміння поведінки людини тільки у термінах її суб'єктивних переживань і виявів.

Важливим у рамках нашого дослідження став аналіз психолого-педагогічних досліджень стосовно показників і критеріїв компонентів особистісно-професійного розвитку майбутніх учителів [18].

Показники розвитку психологічної зрілості характеризують міру її продуктивності та розвитку особистісно-професійних якостей майбутніх учителів як компетентних суб'єктів.

Контент-аналіз досліджень структури розвитку психологічної зрілості дає нам змогу диференціювати її загальні компоненти за такими показниками: позитивне мислення, емоції, цілепокладання, психічна автономія, перевага раціонального над емоційним, розсудливість та емоційна врівноваженість, синергетичність та автономність, наявність власної життєвої філософії.

Критерій у педагогічному дослідженні виражає найсуттєвіші ознаки для оцінювання та порівняння педагогічних явищ шляхом вираження у конкретних показниках ступеню їхнього вияву та якісної сформованості. Континуум критеріїв виступає засобом вимірювання рівнів, які характеризують ступінь особистісно-професійного розвитку майбутніх учителів у вигляді результату їхньої професійної підготовки у педагогічному ЗВО. *Критерії* розвитку визначають міру сформованості компонентів особистісно-професійної зрілості у майбутніх учителів за показниками продуктивності їхньої навчально-професійної діяльності та розвитку їхніх професійно значущих якостей.

Оскільки розвиток психологічної зрілості виявляється у динаміці успіхів майбутніх учителів, то це вимагає аналізу рівнів її вияву, уникаючи негативних оцінок (незадовільно та неприйнятно), за позитивними показниками індивідуальних особливостей у їхньому досягненні (задовільний, достатній, добрий, дуже добрий і відмінний), які використовуються в оцінюванні успішності професійної підготовки студентів за національною шкалою у ЗВО України [10; 16]. Причому, задовільний рівень є тим граничним значенням розвитку психологічної зрілості, який визначається мінімальними вимогами для отримання кваліфікації майбутнім учителем. Решта рівнів вищого рангу визначаються нами як референтні (опорні) точки, що описують типові вимоги щодо очікуваних рівнів індивідуальних досягнень розвитку психологічної зрілості осіб, що навчаються.

Конкретизація й опис показників розвитку психологічної зрілості майбутніх учителів дозволили визначити авторський інструментарій діагностики її стану. Критерії розвитку психологічної зрілості майбутніх учителів виявляються рядом якісних показників, міра вияву яких визначає ступінь вираження її компонентів. Ступінь сформованості компонентів розвитку психологічної зрілості майбутніх учителів характеризується п'ятьма рівнями їх значущості. У якості показників психологічної зрілості виступають: 1) наявність власної життєвої філософії; 2) позитивні мислення й емоції, психологічна автономія; 3) синергетичність та автономність; 4) розсудливість та емоційна врівноваженість; 5) перевага раціонального над емоційним.

Наступним етапом вивчення проблеми ми розглядаємо експериментальне дослідження стану розвитку компонентів психологічної зрілості майбутніх учителів. Експериментальне дослідження рівнів розвитку психологічної зрілості майбутніх учителів передбачало досягнення мети щодо поетапного її відстеження у процесі професійної підготовки студентів. Необхідність досягнення поставленої мети зумовила організацію експериментального дослідження, у ході якого розв'язувалося завдання визначення способів узагальнення та систематизації діагностичних даних, які будуть отримані у результаті дослідження.

Меті розробки системи діагностичних заходів розвитку психологічної зрілості майбутнього вчителя відповідає констатувальний педагогічний експеримент, перевагою якого є можливість оцінювання отриманих кількісно-якісних даних у вигляді рівнів сформованості компонентів розвитку психологічної зрілості.

Розробка діагностичної програми для визначення рівнів розвитку компонентів психологічної зрілості студентів передбачала проведення масового констатувального експерименту, під час якого розв'язувалися такі діагностичні завдання:

- виявлення методом експертних оцінок рівнів вияву компонентів психологічної зрілості учасників експерименту в освітньому просторі педагогічного ЗВО;
- визначення методами ранжування та самооцінки соціально прийнятних очікувань суспільства щодо значущості компонентів психологічної зрілості та ступеня відповідності їм студентів педагогічного вишу;
- виявлення методом кореляційного аналізу взаємозв'язку між соціальними очікуваннями суспільства і самооцінюванням вияву компонентів психологічної зрілості майбутніми вчителями та визначення рівнів розвитку їхньої психологічної зрілості.

Констатувальний етап експерименту проводився в умовах освітньо-професійної діяльності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за традиційних педагогічних технологій навчання. Дослідно-експериментальна робота була складовою процесу професійної підготовки майбутніх учителів різних напрямів підготовки. Достовірність отриманих під час експерименту даних визначалася зумовленим завданням дослідження обсягом вибірки. У констатувальному дослідженні були задіяні 94 особи (31 студент і 63 особи різних соціальних і вікових груп), підібраних за соціологічними вимогами до вибірки.

Із метою визначення впливу професійної підготовки педагогічного ЗВО на кількісно-якісні показники розвитку психологічної зрілості студентів та для з'ясування динаміки цього процесу, нами було здійснено поетапне діагностування рівнів сформованості компонентів психологічної зрілості майбутніх педагогів шляхом вивчення їх схем-характеристики, заповнених кураторами академічних груп. У якості критеріїв розвитку психологічної зрілості було використано динаміку змін її компонентів.

Із метою визначення рівнів розвитку компонентів психологічної зрілості нами було використано 100-бальну шкалу ступеня вияву її показників і методика визначення частоти їхнього вияву. Ступінь вияву компонентів психологічної зрілості визначався за показниками, зазначеними у Методичних рекомендаціях Міністерства освіти і науки України щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах: 50-54 бали – задовільний рівень; 55-64 – достатній рівень; 65-79 балів – добрий рівень; 80-89 балів – дуже добрий рівень; 90-100 балів – відмінний рівень.

Багатовимірність діагностичних шкал для визначення ступеня вияву компонентів психологічної зрілості, репрезентативність вибірок студентів для участі у дослідно-експериментальній роботі та використання методів математичної статистики при обробці результатів діагностування забезпечили об'єктивність отриманих під час констатувального експерименту результатів.

Попереднє діагностування, яким був охоплений 31 студент, дало нам змогу виявити за допомогою якісного аналізу даних, наведених у таблиці 1, динаміку сформованості досліджуваних особистісно-професійних якостей.

Таблиця 1

Розподіл студентів I-VI курсів за рівнями розвитку психологічної зрілості

Рівні вияву розвитку психологічної зрілості	E, задовільний (%) 50-54 бали						D, достатній (%) 55-64 бали						C, добрий (%) 65-79 балів						B, дуже добрий (%) 80-89 балів						A, відмінний (%) 90-100 балів					
	I	II	III	IV	V	VI	I	II	III	IV	V	VI	I	II	III	IV	V	VI	I	II	III	IV	V	VI	I	II	III	IV	V	VI
Кількість студентів	2,8	3,4	1,0	2,8	3,1	2,5	10,3	16,2	12,2	8,4	5,6	3,7	19,3	18,5	18,9	19,1	20,3	21,1	24,8	21,3	23,1	24,1	26,2	27,3	37,7	32,4	37,1	39,3	40,4	42,1

У розвиткові психологічної зрілості було виявлено нестійке зростання якісних рівнів (відмінний, дуже добрий, добрий) її сформованості на всіх етапах професійної підготовки майбутнього вчителя. Це свідчить про недостатність для об'єктивного вивчення ступеня розвитку психологічної зрілості майбутнього вчителя використання лише рівнів сформованості її компонентів. Створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України визначається Національною доктриною розвитку освіти метою державної політики щодо розвитку освіти [14]. Виходячи із того, що визначальними чинниками розвитку психологічно зрілої особистості майбутнього фахівця є соціально-економічні вимоги суспільства, нами було здійснено визначення суспільних очікувань щодо компонентів особистісно-професійного розвитку вчителя та ступеня відповідності їм студентів педагогічного ЗВО. Для цього нами було здійснено соціологічне опитування 63 осіб із різних соціальних, професійних і вікових груп.

Кожним учасником опитування було здійснено ранжування семи компонентів особистісно-професійного розвитку вчителя за ступенем їхньої суспільної значущості. Результати опитування представлені у таблиці 2.

Аналіз ранжування респондентами компонентів особистісно-професійного розвитку вчителя дозволяє визначити очікування учасників соціологічного опитування та здійснити узагальнене ранжування зазначених компонентів: 1) життєво-професійна зрілість; 2) соціальна зрілість; 3) громадянська зрілість; 4) самість особистості; 5) духовна зрілість; 6) мотиваційна зрілість; 7) психологічна зрілість.

Таблиця 2

Результати ранжування компонентів особистісно-професійного розвитку вчителя за ступенем значущості для суспільства

№ п/п	Ранг	1	2	3	4	5	6	7
	Компоненти особистісно-професійного розвитку							
1.	Громадянська зрілість	2	6	24	7	8	12	4
2.	Життєво-професійна зрілість	33	6	1	14	4	3	2
3.	Духовна зрілість	10	3	7	2	22	9	10
4.	Соціальна зрілість	2	29	12	6	10	3	1
5.	Психологічна зрілість	4	3	3	7	12	3	32
6.	Мотиваційна зрілість	2	2	2	10	4	32	11
7.	Сформованість самості особистості	114	146	29	295	20	16	16

На жаль, слід відзначити, що для сучасного суспільства мотиваційна та психологічна зрілість мають невисокий ранг (відповідно, 6 і 7 місце), хоча вони є важливими виявами особистісно-професійного розвитку. Це пояснюється недостатнім розвитком у суспільстві стійких переконань, незадоволеністю членів суспільства своїми особистісними якостями, недостатньою впевненістю у своїх можливостях. Здебільшого члени нашого суспільства надають перевагу емоційному над раціональним, виявляють недостатній рівень психологічної автономії та характеризуються частотою відсутністю власної життєвої філософії.

На підставі порівняння отриманих результатів соціологічного опитування із самооцінкою цих компонентів майбутніми вчителями ми визначили їхній особистісно-професійний розвиток за методикою А. Реана [17, с. 48-49]. Студентам I-VI курсів було запропоновано ранжувати ком-

поненти особистісно-професійного розвитку за ступенем їхнього вияву у себе. У таблиці 3 наведено зразок форми обробки результатів такого анкетування, у якій представлено результати соціологічного опитування різних груп населення та студентів.

Таблиця 3

Ранжування рівнів соціально прийнятних очікувань і самооцінок щодо власної психологічної зрілості студентів на констатувальному етапі експерименту

Компонент особистісно-професійної зрілості	Ранг вияву психологічної зрілості особистості за вимогами суспільства (x')	Ранг вияву психологічної зрілості особистості за самооцінкою студента (y')	$D = x' - y' $	d^2
--	---	--	-----------------	-------

Далі ми визначили різницю (d) між результатами соціологічного опитування та результатами опитування майбутніх учителів, а потім за формулою 1 визначили коефіцієнт кореляції.

$$r = 1 - \frac{6 \times \sum d^2}{n(n^2 - 1)}$$

де n – кількість використаних під час ранжування компонентів особистісно-професійної зрілості. При $n=7$ (див. таблицю 2) формула 1 матиме такий вигляд:

$$r = 1 - 0,0179 \sum d^2.$$

Величина коефіцієнта кореляції від 0,85 до 1,0 свідчить про відмінний рівень особистісно-професійного розвитку; від 0,84 до 0,7 – про дуже добрий; від 0,69 до 0,55 – про добрий; від 0,54 до 0,4 – про достатній; від 0,39 до 0,25 – про задовільний.

$$r = 1 - 0,0179 \sum d^2 = 1 - 0,0179 \cdot 16 = 1 - 0,29 = 0,71$$

У цьому випадку маємо дуже добрий рівень (у межах від 0,7 до 0,84) узгодженості значущості психологічної зрілості в діяльності вчителя між вимогами суспільства та самооцінюванням студента. Слід зазначити, що кореляція у цьому випадку є статистично значущою, а отже, позитивною.

Отримані результати дослідження засвідчують достатню низький ранг усвідомлення сучасним суспільством і студентством значення розвитку психологічної зрілості в діяльності учителів, а також те, що проблема розвитку їхньої психологічної зрілості є актуальною для сучасної педагогічної освіти. Сьогодні в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу залишається, вказана ще у 1993 році Державною національною програмою «Освіта», невідповідність сучасної освіти освітнім запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства [8]. Невідповідність між суспільною роллю і соціальним статусом учителя є негативним чинником втрати професією вчителя престижу.

Висновки. Аналіз отриманих у ході проведеного констатувального дослідження результатів зрізу вказує на те, що наявні традиційні підходи до розвитку психологічної зрілості майбутніх учителів у процесі професійної підготовки є недостатньо ефективними, потребують концептуального коригування та відповідної організації за спеціально підібраними педагогічними технологіями. Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо вивчення теоретико-методичних засад формування психологічної зрілості студентів в освітньому просторі ЗВО. Результатом цього стане створення задекларованої Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті системи виховання свідомих громадян-професіоналів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ананьев Б. Г. К онтопсихологии человека / Б. Г. Ананьев // Теоретическая и прикладная психология в ЛГУ : [тезисы докладов научн. конф., посвященной 150-летию СПб ун-та] / Под. ред. Б. Г. Ананьева. – Л. : ЛГУ, 1969. – С.45-46.
2. Бранский В. П. Социальная синергетика и акмеология / В. П. Бранский, С. Д. Пожарский. – СПб. : Политехника, 2002. – 476 с.
3. Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти : [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816/
4. Галузьяк В. М. Поняття «зрілість» у контексті особистісно-професійного розвитку педагога / В. М. Галузьяк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / ред. кол. : В. І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2012. – Випуск 36. – С.169-175.
5. Гильбух Ю. З. Тест-опросник личностной зрелости / Ю. З. Гильбух. – К. : Научно-практический центр «Психодиагностика и дифференцированное обучение», 1994. – 23 с.
6. Гудзовская А. А. Социально-психологическое исследование социальной зрелости : дис... канд. психол. наук : спец. : 19.00.05 «Социальная психология» / А. А. Гудзовская. – Самара, 1998. – 234 с.
7. Гусинский Э. Н. Образование личности : пособие для преподавателей / Э. Н. Гусинский. - М. : Интер- пракс, 1994. - 136 с.
8. Державна національна програма "Освіта" : Україна XXI століття". - К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
9. Деркач А. А. Акмеология : личностное и профессиональное развитие человека. Методолого-прикладные основы акмеологических исследований / А. А. Деркач. – М. : Рос. акад. гос. службы, 2000. – 391 с.
10. Довідник користувача Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС). – К. ; Львів : НУ «Львівська політехніка», 2009. – 64 с.
11. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.
12. Ильин И. А. Путь духовного обновления / И. А. Ильин // Собрание сочинений: В 10 т. Т.1. - М. : Русская книга, 1993. - С.39-284.
13. Кузьмина Н. В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования : [монография] / Н. В. Кузьмина. – М. : Исслед. центр проблем качества подгот. специалистов, 2001. – 144 с.
14. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. – К. : Шкільний світ, 2001. – 24 с.
15. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/36322/>
16. Про методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах / Лист МОН № 1/9-119 від 26.02.10 року: [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/6810/
- 17.. Реан А. А., Коломинский Я. Л. Социальная педагогическая психология / А. А. Реан, Я. Л. Коломинский. – СПб. : «Питер», 2000. – 416 с.
18. Якобсон П. М. Психологические компоненты и критерии становления зрелой личности / П. М. Якобсон. // Психологический журнал. – 1981. – № 4. – С. 141-149.

REFERENCES

1. Anan'yev B. G. K ontopsikhologii cheloveka / B. G. Anan'yev // Teoreticheskaya i prikladnaya psikhologiya v LGU : [tezisy dokladov nauchn. konf., posvyashchennoy 150-letiyu SPb un-ta] / Pod. red. B. G. Anan'yeva. – L. : LGU, 1969. – S.45-46.
2. Branskiy V. P. Sotsial'naya sinergetika i akmeologiya / V. P. Branskiy, S. D. Pozharskiy. – SPb. : Politekhnik, 2002. – 476 s.
3. Galuzeva kontseptsiya rozvitku neperervnoy pedagogichnoy osviti : [yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816
4. Haluzyak V. M. Ponyattya «zrilit'sya» u konteksti osobystisno-profesiynoho rozvytku pedahoha / V. M. Haluzyak // Naukovi zapysky Vinnyts'koho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhayla Kotsyubyns'koho. Seriya : Pedahohika i psykhohohiya : zb. nauk. Prats' / red. kol. : V. I. Shakhov (holova) ta in. – Vinnytsya : TOV «Nilan LTD», 2012. – Vypusk 36. – S.169-175.
5. Hyl'bukh YU. Z. Test-oprosnyk lychnostnoy zrelosty / YU. Z. Hyl'bukh. – K. : Nauchno-praktycheskiy tsentr «Psykhodahnostyka y dyfferentsyrovannoe obuchenye», 1994. – 23 s.

6. Hudzovskaya A. A. Sotsyal'no-psykholohycheskoe yssledovanye sotsyal'noy zrelosty : dys... kand. psykhol. nauk : spets. : 19.00.05 «Sotsyal'naya psykholohyya» / A. A. Hudzovskaya. – Samara, 1998. – 234 s.
7. Gusinskiy E. N. Obrazovaniye lichnosti : posobiye dlya prepodavateley / E. N. Gusinskiy. M. : Interpraks, 1994. - 136 s.
8. Derzhavna natsional'na programa "Osvita" : Ukraïna XXI stolittya". - K. : Rayduga, 1994. – 61 s.
9. Derkach A. A. Akmeologiya : lichnostnoye i professional'noye razvitiye cheloveka. Metodologo-prikladnyye osnovy akmeologicheskikh issledovaniy / A. A. Derach. – M. : Ros. akad. gos. sluzhby, 2000. – 391 s.
10. Dovidnyk korystuvacha Yevropeys'koyi kredytno-transfernoyi systemy (YEKT·S). – K. ; L'viv : NU «Lvivska politehnika», 2009. – 64 s.
11. Yl'yn E. P. Motyvatsyya y motyvyy / E. P. Yl'yn. – SPb. : Pyter, 2000. – 512 s.
12. Yl'yn Y. A. Put dukhovnoho obnovlenyya / Y. A. Yl'yn // Sobranyye sochyneny: V 10 t. T.1. M. : Russkaya knyha, 1993. - S. 39-284.
13. Kuz'myna N. V. Akmeolohycheskaya teoryya povyshenyya kachestva podhotovky spetsyalystov obrazovanyya : [monohrafiya] / N. V. Kuz'myna. – M. : Yssled. tsentr problem kachestva podhot. spetsyalystov, 2001. – 144 s.
14. Natsional'na doktryna rozvytu osvity Ukrayiny u KhKhI st. – K. : Shkil'nyy svit, 2001. – 24 s.
15. Natsional'na stratehiya rozvytku osvity v Ukrayini na period do 2021 roku : [elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://osvita.ua/legislation/other/36322/>
16. Pro metodychni rekomendatsiyi shchodo zaprovadzhennya Yevropeys'koyi kredytno-transfernoyi systemy ta yiyi klyuchovykh dokumentiv u vyshchykh navchal'nykh zakladakh / Lyst MON № 1/9-119 vid 26.02.10 roku: [elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/6810/
17. Rean A. A., Kolomynskiy Ya. L. Sotsyal'naya pedahohycheskaya psykholohyya / A. A. Rean, Ya. L. Kolomynskiy. – SPb. : «Pyter», 2000. – 416 s.
18. Yakobson P. M. Psykholohycheskye komponenty y kryteryi stanovlennya zreloy lichnosti / P. M. Yakobson. // Psykholohycheskiy zhurnal. – 1981. – № 4. – S. 141-149.

VALNTINA TSINA

DIAGNOSTICS OF PSYCHOLOGICAL FITNESS OF FUTURE TEACHERS IN THE PROCESS OF PERSONAL AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT

The article deals with the theoretical and technological foundations of the substantiation and experimental verification of the integral system of pedagogical technologies for diagnosing the psychological maturity of future teachers. To this end, a complex of interrelated and adequate goals and objectives of the study of empirical methods was used: observation, study of pedagogical practice, a statement experiment and a correlation analysis of its results in order to determine the levels of development of the psychological maturity of the future teacher. Content analysis of the research of the structure of the development of psychological maturity allows us to differentiate its general components according to the following indicators: positive thinking, emotions, goal-setting, psychic autonomy, the superiority of rational over emotional, prudence and emotional balance, synergetic and autonomy, the existence of their own philosophy of life. Criteria for the development of the psychological maturity of future teachers identified by a number of qualitative indicators, whose degree of expression determines the degree of expression of its components. An experimental study of the state of development of the components of the psychological maturity of future teachers contributed to the solution of such diagnostic tasks: the method of expert estimation of the levels of manifestation of the components of the psychological maturity of the experiment participants in the educational space of the pedagogical institution of higher education; determining the methods of ranking and self-assessment of socially

acceptable expectations of society regarding the importance of components of psychological maturity and the degree of their correspondence with students of pedagogical higher education; elucidation by the method of correlation analysis of the relationship between social expectations of society and self-evaluation of the manifestation of components of psychological maturity by future teachers and determining the levels of development of their psychological maturity. The gradual diagnosis of the levels of the formation of the psychological maturity of future teachers revealed unsustainable growth of qualitative levels (excellent, very kind, good) of its formation at all stages of the professional training of the future teacher. Unfortunately, it should be noted that for modern society, psychological maturity has a low rank. The ranking of the components of personal and professional development by the degree of their appearance by the students showed a very high level of consistency in the significance of psychological maturity in the activity of the technology teacher between the requirements of society and the student's self-esteem. Correlation in this case is statistically significant, and therefore, positive. The obtained results of the research indicate a sufficiently low level of awareness of the modern society and students about the importance of the development of psychological maturity in the activities of teachers. This indicates that existing traditional approaches to the development of the psychological maturity of future teachers in the process of training are inefficient, require conceptual adjustments and appropriate organization for tailor-made pedagogical technologies.

Key words: *psychological maturity, diagnostics, experiment, ranking, correlation.*

Одержано 21.01.2018р.